

# ÖĞRETİM ELEMANI-ÖĞRENCİ ARASINDAKİ ÖRTÜK İLİŞKİLER İLE ÖĞRENCİLERİN BAŞARI ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

**Serhat GÜNDOĞDU\***  
**Mustafa YAŞAR\*\***

**Öz:** Bu araştırma, öğretim elemanı-öğrenci arasındaki örtük ilişkiler ile öğrencilerin başarı algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmış nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı dördüncü sınıfta öğrenim gören sekiz öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu aşırı veya aykırı durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin “başarılı olma” kavramını mesleki bilgi edinimi ile açıkladıkları saptanmıştır. Öğrenciler başarılı olabilmek için öğretim elemanlarının örtük beklentilerine ve açık programın gerekliliklerine göre davranmaktadırlar. Öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda, öğretim elemanının etkileşim özellikleri, iletişim tarzı ve cinsiyeti gibi kişisel özellikleri ile sınıf kurları, sınıf içi uygulamalar ve değerlendirmeye yönelik uygulamalar önemli rol oynamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Örtük program, Okul Öncesi Öğretmenliği, Öğretmen Yetiştirme

4. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

\* Arş. Gör.; Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü.

\*\* Yrd. Doç. Dr.; Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü.

# RELATIONS OF STUDENTS' SUCCESS PERCEPTIONS AND IMPLICIT RELATIONS BETWEEN INSTRUCTOR-STUDENT

Serhat GÜNDOĞDU\*  
Mustafa YAŞAR\*\*

## Abstract

This qualitative study aims to explore the relationship between the hidden aspects of the interaction between teacher educators and students with students' perception of "success" during their undergraduate studies. The sample of this study consists of eight fourth year students attending at Early Childhood Education department in a state university. The sample of the study was determined through purposeful sampling. The data were collected through semi-structured interviews. Qualitative content analysis was used for analyzing the data. According to the results, students saw themselves successful when they learnt something that could be used in their profession. To be successful, students were expected to behave according to the hidden and explicit requirements of the instructor of the class. The students' perception of success was closely related to teacher educators' gender, interaction styles, their classroom rules, their choice of classroom activities and their evaluation styles.

**Key Words:** Hidden Curriculum, Preschool Teaching, Teacher Training

It was presented in 4th International Pre-School Education Congress.

## Giriş

Amaçlı ve planlı olan eğitim ve öğretim etkinliklerinin, bir program çerçevesinde faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Eğitim kurumunun faaliyetleri, önceden resmi olarak hazırlanan yazılı ve resmi eğitim programı çerçevesinde yürütülür. Ancak öğrenciler yazılı olan resmi programla birlikte yazılı olmayan informal bir şekilde ortaya çıkan örtük programdan da etkilenmektedirler (Lynch,1989; Margolis, 2001;Yüksel, 2002).

Okuldaki uygulamaları eğitimsel açıdan ele alan tanımlamalar incelendiğinde örtük programın; eğitimin (okulların) yapısının ortaya çıkardığı gizli mesajlar, resmi

\* Research Asst.; Çukurova University, Faculty of Education, Department of Primary Education.

\*\* Asst. Prof. Dr.; Çukurova University, Faculty of Education, Department of Primary Education.

olmayan beklentiler, öğrenenlerin açık bir biçimde haberdar olmadığı amaçlı öğrenme durumları, amaçlanmamış öğrenme sonuçları ya da mesajlar ve öğrencilerin resmi programa verdikleri tepkiler olarak ele alındığı görülmektedir (Tuncel, 2008). Örtük program kısaca, resmi programda ifade edilenlerin haricinde edinilen bilgileri, görüşleri ve değerleri ifade etmektedir (Yüksel, 2002). Örtük program bölge, koşul, insan ve kültür gibi birçok faktöre göre çeşitlilik gösterebilmektedir (Myles ve Simpson, 2001).

Eğitim-öğretim kurumlarının hepsinde olduğu gibi, yükseköğretim kurumlarında da, resmi programın yanı sıra örtük program, eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesinde önemli rol oynamaktadır. İlköğretim ve ortaöğretim programları ile kıyaslandığında daha esnek yapıda olan yükseköğretim programları, büyük oranda bölüm ve öğretim elemanları tarafından hazırlanmaktadır. Ders sürecinde uygulanacak eğitim-öğretim faaliyetlerini okulun, yöneticilerin ve öğrencilerin kural, düşünce ve faaliyetlerini de göz önünde bulundurarak çoğunlukla öğretim elemanı belirlemektedir. Bu durumun amaçlanmış öğrenmeler yanında amaçlanmamış öğrenmelerin de gerçekleşmesine neden olabilmektedir (Tuncel, 2008). Yükseköğretim kurumlarında ders içerikleri ve hedefleri yükseköğretim müfredatı doğrultusunda öğretim elemanları tarafından hazırlanmasına rağmen öğrencilere hangi istendik özelliklerin kazandırılacağı, bu istendik özelliklerin nasıl kazandırılacağı ve nasıl değerlendirileceği konusunda belirsizlikler olduğu görülmektedir.

Örtük programın, öğrencilerin başarı düzeylerinde rolü olduğu bilinmektedir (Yüksel, 2002). Yeşilyurt'a (2013) göre, akademik başarı notu tek başına öğrencilerin başarısını etkilememektedir. Örtük program konusunda çalışan araştırmacılara göre, örtük programın kapsamını oluşturan öğrencilerin resmi program dışında öğrendikleri üç temel kaynak bulunmaktadır. Bunlar (Yüksel, 2002):

- 1) Eğitim sistemi ve okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri
- 2) Okul-çevre arasındaki etkileşimler
- 3) Sınıf içerisinde öğretmen ile öğrencilerin birbirlerine karşı konum ve etkileşimleri olarak söylenebilir.

Sınıf iklimi olarak adlandırılan üçüncü grubu; öğretmen ve öğrenci etkileşimi, sınıf içerisindeki davranışlar, karşılıklı beklentiler, kurallar, öğretmen tutumları, öğretmen ve öğrencilerin birbirleri hakkındaki düşünceleri oluşturmaktadır (Yüksel, 2002). Yüksel ve Sezgin (2008), öğretim elemanı ile olan ilişkilerin öğrencilerin akademik başarılarında önemli rol oynadığını ortaya koymuşlardır. Yüksel ve Sezgin'in (2008) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyleri ile öğretim elemanlarıyla olan ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrenciler daha başarılı olmaları için genel olarak öğretim elemanlarının kişisel, mesleki, sosyal özellikleri ile ilgili örtük beklenti içerisine girmişlerdir (Ergün, Duman, Y. Kıncal ve Arbaş 1999; Duman ve Koç, 2004; Emanuel ve Adams, 2006; Saç, 2008; Saydan, 2008; Kumral, 2009; Yılmaz, 2011; Aslan ve Yakar, 2012; Bektaş ve Ayvaz, 2012; Fidan vd., 2013).

Öğrenciler öğretim elemanının açık ve örtük beklentilerini göz önünde bulundurarak öğretim elemanının kişisel ve mesleki özelliklerine göre davranış sergilemektedirler (Yüksel, 2004; Tuncel, 2008; Fidan vd., 2013). Resmi programın yazılı olması ve yapılacak işlemlerin belli olması, üzerinde araştırma yapmayı olanaklı kılmaktadır. Örtük program ise yazılı olmayan bir programdır ve belli bir uygulaması yoktur, bu nedenle örtük program konusunda yapılan çalışmalar da sınırlıdır. Az sayıdaki örtük program araştırmaları daha çok ilk ve ortaöğretim seviyesinde yoğunlaşmaktadır ve yükseköğretim seviyesinde yapılan örtük program çalışmaları oldukça azdır (Yüksel, 2007).

Bu araştırma; okul öncesi öğretmenliği anabilim dalında okuyan öğrencilerin başarıyı nasıl algıladıklarını ve başarı algılarının oluşumunda öğretim elemanı-öğrenci arasındaki örtük ilişkilerin rolünü belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Öğrencilerin başarı algıları nedir?
2. Öğretim elemanlarının örtük beklentileri ile öğrencilerin başarı algısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Öğretim elemanlarının kişisel özellikleri ve öğretim elemanı- öğrenci ilişkisi ile öğrencilerin başarı algısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Öğretim elemanlarının derse yönelik uygulamaları ile öğrencilerin başarı algısı arasında nasıl bir ilişki vardır?

## Yöntem

### Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması şeklinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırma, insanların oluşturdukları anlamları kavramaya çalışan, araştırmacının araştırmada bir araç olduğu, tümevarımsal bir sürecin izlendiği ve zengin betimlemelerin sunulduğu bir araştırma türüdür (Merriam, 2013). Durum çalışması ise bir olayın yoğun bir şekilde çalışılmasıyla ilgilidir (Glesne, 2014) ve sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesini ifade eder (Merriam, 2013). Örtük programı ortaya çıkarabilmek için süreçteki öğrencilerin izlenimlerini, düşüncelerini, uygulamalarını ortaya çıkarmak için planlanan bu çalışma durum çalışması olarak planlanmıştır.

### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin okul öncesi öğretmenliği anabilim dalının dördüncü sınıfında öğrenim gören sekiz öğrenci oluşturmaktadır. Bir kültürünün özelliklerini belirlemek için o kültürde yaşayanlar en iyi veri kaynaklarından. Bu amaçla örtük program ile en çok deneyim sahibi olan okul öncesi öğretmenliği son sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın

çalışma grubu aşırı veya aykırı durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu örnekleme tekniğinde üstün başarılılar veya kayda değer başarısızlıklar gibi zengin bilgi içeren durumlar sıra dışı ya da özel oldukları için seçilirler ve zengin bilgi kaynağı sunarlar (Patton, 2014). Görüşme yapılmadan önce görüşme yapılacak öğrencilerin belirlenmesi için öğrencilerin not dökümleri (transkript) incelenmiş, yüksek ve düşük not ortalamasına sahip öğrenciler gönüllülük göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Bunlar arasından birinci öğretimden en yüksek ortalamaya sahip kadın ve en yüksek ortalamaya sahip erkek öğrenci ile en düşük ortalamaya sahip kadın ile en düşük ortalamaya sahip erkek olmak üzere dört öğrenci seçilmiştir. Aynı işlem ikinci öğretim öğrencileri için de uygulanarak görüşme yapılacak toplam sekiz öğrenci seçilmiştir. Çalışmada öğrencilerin gerçek isimleri yerine Ö1'den Ö8'e kadar devam eden takma isimler kullanılmıştır.

### **Veri Toplama Süreci**

Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler önceden belirlenmiş açık uçlu sorulardan oluşur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler katılımcıların algıladığı dünyayı kendi düşünceleriyle ifade etmesi sağlar (Merriam, 2013). Görüşmeler bireysel olarak yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Elde edilen sesli veriler yazıya dökülmüş ve analizinde içerik analiz yaklaşımı uygulanmıştır. Ortaya çıkan kodlar ikinci yazar tarafından kontrol edilerek ortak kategorilere ve temalara ulaşılmıştır.

### **Bulgular**

Öğrencilerin başarıyı pratik anlamda mesleki gelişimle özdeşleştirdikleri ve başarı algısının oluşumunda öğretim elemanlarının örtük beklentilerinin, öğretim elemanlarının kişisel özellikleri ile öğrenciler arasındaki ilişkinin niteliklerinin ve öğretim elemanlarının derse yönelik uygulamalarının rol oynadığı belirlenmiştir.

### **Öğrencilerin Başarı Algıları**

Öğrencilerin "başarılı olma" kavramını mesleki bilgi edinimi ile açıkladıkları saptanmıştır. Biri dışında tüm öğrenciler sınavlarda alınan notların başarıyı yansıtmadığını belirtmişlerdir. Öğrenilen bilgilerin meslekte kullanılmasını başarı olarak gören öğrencilerden Ö8, "Derste aldıklarımızı nasıl iletebiliriz. Öğrencilerimize nasıl iletebiliriz" ifadelerini kullanmıştır. Başarıyı bilgi artırma olarak gören Ö2, "Öğrencinin ben bunu kavradım demesidir. Derste öğretmenin vermek istediği şeylerin genel olarak alınmasıdır" ifadelerini kullanmıştır. Ö5'e göre ise başarı çok bir anlam ifade etmemekte, sadece dersten geçmek başarılı olmak için yeterli görülmektedir.

### **Öğretim Elemanlarının Örtük Beklentileri**

Öğrenciler başarı için öğretim elemanlarının örtük beklentilerine ve açık programın gerekliliklerine göre davranmaktadırlar. Derse çalışıp hazırlıklı gelme, derste not

tutma, ödevleri yapma, derslere katılma, başarılı arkadaşlardan not isteme ve notları ezberleme gibi derse yönelik davranışlar öğrenciler tarafından sergilenmektedir. “Ödevleri hep yapıyorlar. Derse hep katılıyorlar, hep soru soruyorlar” (Ö4) ifadeleri öğrencilerin başarılı olmak için derse yönelik davranışlarına örnektir. Öğrenciler derslerde başarılı olabilmek için; söyledikleri yanlış da olsa öğretim elemanına cevap verip tepki alma, not kaygısıyla ödev yaparken öğretim elemanının başarı algısına göre davranma, sınavlarda öğretim elemanının düşüncelerine yakın şeyler yazma, mantığına ters gelen istekleri öğretim elemanı istedi diye yapma, gerginlik oluştuğunda haklı olunmasına rağmen not kaygısı ile öğretim elemanından özür dileme ve öğretim elemanı ile herhangi bir problem yaşamama gibi davranışlar sergilemektedirler. Öğrencilerden birisi bu durumu; “*Mantığıma ters gelen istekleri bile öğretmen istedi diye yapıyorum. Ben öğretmen ne istiyorsa onu yapmak için çok çaba sarf ederim. Öğretmenle herhangi bir problem yaşamadığım için başarılı olduğumu düşünüyorum*” (Ö1) şeklinde ifade etmiştir. Öğrencilerden Ö3’den alınan alttaki alıntı başarılı olmak için öğrencilerin yapmaları gerekenleri ortaya koymaktadır:

“*Öğretmen ne düşünüyorsa sen onu düşünürsen başarılı olursun mantığı vardır. Öğretmen siyasi alanda isim vererek konuşuyordu. Biz de öğretmen demek ki buna karşı diye düşünüp sınavda yazarken bunları göz önünde tutuyorduk. Öğretmenin görüşlerine yakın şeyler yazmak başarıyı getiriyordu. Biz kendi deneyimimizle çözdük. Öyle düşünmesen bile evet öyle davranmak zorunda oluyoruz. Sınavda ona göre öyle düşünmediği halde öyle yazan bir sürü kişi var.*” (Ö3).

### Öğretim Elemanlarının Kişisel Özellikleri ve Öğretim Elemanı- Öğrenci İlişkisi

Öğrencilerin başarı algıları oluşumunda öğretim elemanlarının etkileşim özellikleri, iletişim tarzı ve cinsiyet özellikleri gibi kişisel özellikleri ve öğretim elemanı ile öğrenciler arasındaki ilişkinin nitelikleri etkili olmaktadır. Öğretim elemanına sempaticiden dolayı öğretim elemanının derslerini önemseme, bölümünü, kendi dersini sevdiğini öğretim elemanının dersinin ödevini severek yapma, sevdiği öğretim elemanına saygısızlık olur düşüncesiyle o öğretim elemanının dersinde kopya vermeme, dersin öğretim elemanını sevmediği için devamsızlık hakkını sonuna kadar kullanma gibi öğretim elemanından kaynaklanan davranışlar öğrenciler tarafından sergilenmektedir. Öğrencilerden birinin; “*Benim ..... öğretime karşı sempaticim var. Onun bütün derslerini sevdim*” (Ö3) ifadeleri öğretim elemanından kaynaklanan davranışların sergilendiğini göstermektedir.

Öğretim elemanlarının etkileşim özellikleri başarı algısı oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Öğretim elemanlarının sıcak ve samimi olma, rahat ilişki kurulabilme, öğrenciye yaklaşım tarzı, ders dışı etkileşimde bulunma gibi etkileşim özellikleri öğrencilerin başarı algısının oluşumunda rol oynamaktadır. Öğrencilerden birinin “... çok resmi olduğum öğretmenlerle daha yakın olduğum öğretmenlerin derslerine bakış açımın onlara çalışmam değişiyor” (Ö5) şeklindeki ifadesi öğretim elemanının etkileşim özelliklerinin öğrencilerin başarı algıları oluşumundaki işlevine örnek gösterilebilir.

Öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda rol oynayan diğer bir unsur da öğretim elemanlarının iletişim tarzlarıdır. Öğretim elemanlarının; akıcı dil kullanma, ikna edici dil kullanma, yapıcı konuşma, konuşmada ciddiyet gibi iletişim tarzları öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda rol oynamaktadır. Aşağıda bu durumu yansıtan alıntı sunulmuştur:

*“Dili de akıcı değilse sorun oluyor. İyi anlatan öğretmen, akıcı bir dille anlatan öğretmenin anlattıkları aklımda kalıyor genellikle. Hani sınavda bile çalışmama gerek kalmıyor. Anlattıkları direk aklıma geliyor sınavda. Sıkıcı konuşuyorsa, uuuuu muuu gibisinden şeyleri çok yapıyorsa o iletişimi aksatır bence.” (Ö7)*

Öğretim elemanlarının cinsiyetlerinin de öğrencilerin başarı algılarının oluşmasında rolü bulunmaktadır. Öğrencilerden bazılarında göre erkek öğretim elemanlarının daha esnek ve anlayışlı olmaları, samimi olmaları, öğrencilere daha iyi davranmaları, disiplinli olmaları ve erkek öğretim elemanlarının dersinde öğrencilerin daha rahat olmaları öğrencilerin başarı algılarını olumlu yönde etkilerken, kadın öğretim elemanlarının kaprisli olması ve sınıf yönetiminde eksikliklerinin olması öğrencilerin olumsuz başarı algılarının oluşmasına neden olmaktadır. Ö3’ün aşağıdaki ifadeleri örnek olarak verilmiştir:

*“Bayan öğretmen hani bayanlar biraz kaprisli olur. Bayan ya of şimdi çok kaprisli kim onunla uğraşacak. İşte onun istediği gibi yapmazsan başarılı olamazsın gibi görüş hep vardır. Bütün kaprislerden arınmışlar gibi erkek öğretmenler. Eğer kişilerin özel hayatıyla ilgili bir iki bir şey bir yerden duymuşsanız doğru olası önemli değil. Bu bundan dolayı bizden çıkarıyor. Bu bundan dolayı böyle oluyor falan gibi yorumlar çok yapılır. Erkek öğretmense evet daha iyi davranıyor, daha samimi.”*

### Öğretim Elemanlarının Ders Yönelik Uygulamaları

Öğretim elemanlarının kişisel özelliklerinin yanı sıra uyguladıkları sınıf kuralları, sınıf içi yönlendirmeleri ve değerlendirmeye yönelik uygulamaları öğrencilerin başarı algılarını etkileyen örtük unsurlardır. Sınıf kurallarının esnek olması, net olması ve takip edilebilmesi öğrencilerin başarı algıları oluşumunda etkin olmaktadır. Ö3’ün, *“Sınıf kuralları çok katı bir şekilde belliyse rahat davranamıyoruz Kurallar çok belirgin olmadığında daha rahat davranabildiğim için başarıyı etkiler.”* ifadeleri sınıf kurallarının öğrencilerin başarı algılarındaki oluşumundaki yerini açıklamaktadır.

Bir diğer bulgu, öğretim elemanlarının öğrencileri dolaylı yönlendirmelerinin başarı algısını olumlu yönde etkilediği, doğrudan yönlendirmelerin başarı algısını olumsuz yönde etkilediği şeklindedir. Araştırma duygusunu geliştirdiği için, yaparak yaşayarak cevabı öğrencilerin bularak öğrenmesine neden olduğu için, örnek üzerinden gidildiği için dolaylı yönlendirme olumlu görülürken, nasihat gibi algılandığı için ve mantıklı gelmediği için doğrudan yönlendirme olumsuz etkilemektedir. Ö5’in, *“Mesele verdiği örneklerden falan ya da kendinin öğrencilere yaptığı işte stajda vesaire yaptığı etkin-*

likleri anlatınca orada ne kadar işte sabırlı ya da nasıl bir yapıyla çocuklara yaklaştığımı anlıyoruz. Oradan kendinden işte pay biçerekten anlıyoruz.” ifadesi bu duruma örnek verilebilir.

Öğretim elemanları tarafından yapılan değerlendirmeye ilişkin uygulamalar da öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Değerlendirmenin hangi sınav türü ile yapılacağı, ödevler, sınavdan alınan puanlar, değerlendirmenin ne şekilde yapılacağı, sınav güvenilirliği (kopya) gibi değerlendirme uygulamaları öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda etkili olmaktadır. Vize ve final sınavları öğrencilerin başarı algılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konuda Ö8'in aşağıdaki ifadeleri değerlendirme ile başarı algısı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır:

*“Sadece vize final olduğu zaman çok sınırlı kaldığımı düşünüyorum. Gerçekten başarıyı yansıtmadığımı düşünüyorum. Ortalaması daha iyi olan kişiler benden iki hafta belki önce çalmaya başlamıştır. Vize final değil de daha uygulama olan şeyler daha çok başarıyı ölçer”.*

### **Tartışma**

Öğrenciler başarı algılarını ‘meslekte kullanılabilir bilgi edinme’ olarak yansıtmaktadırlar. Benzer şekilde, Yeşilyurt'un (2013) yaptığı çalışmaya göre sınav notu öğrencilerin öz-yeterlik algı düzeyini etkilememektedir. Çoğunlukla yapılan sınavların başarıyı yansıtmadığı, her okul veya kurumun başarı algılarının farklı olduğu görülmektedir. Başarıyı ölçmek için alternatif değerlendirme yöntemlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu anlamda, derse katılımın ve gösterilen çabanın da dikkate alınması gerekmektedir (Tuncel, 2008). Aynı zamanda sınav sonuçlarının yanında okulun örtük programının da dikkate alınması gerekmektedir.

Ahola'ya (2000) göre, yükseköğretim kurumlarında başarılı olmak için bilimsel çıktılarını ölçüt olarak kullanmak yeterli olmamaktadır. Bilimsel çıktıların yanında yükseköğretim kurumlarının kendi örtük programlarını inceleyerek öğretim amaçlarına göre düzenlemelere girmeleri gerekmektedir. Örtük programın dikkate alınmadığı uygulamalarda gerçek değerlendirmenin yapılması zorlaşmaktadır. Örtük programın dikkate alınmadığı durumlarda öğrencilerin okul başarısının olumsuz etkileyeceği, çünkü bu programın okul başarısını etkileyecek olan öğretmeni memnun edecek toplumsal göstergeleri içerdiği iddia edilmektedir.

Öğrenciler başarı olmak için derslere çalışma, derse hazırlıklı gelme, derste not tutma gibi daha çok açık programın gerektirdiği derse yönelik davranışlar sergilemektedirler. Bunların yanında öğretim elemanının beklentilerine yönelik davranışlar örtük program çerçevesinde sergilenmektedir. Öğretim elemanlarının beklentilerinde benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da olmaktadır. Bu da resmi program dışında kalan öğretim elemanının kişisel özelliklerinin ve uygulamalarının başarı algısı oluşumunda önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Tuncel (2008) çalışmasında öğrenciler başarılı olmak için öğretim elemanlarının gözüne girme çabasındadırlar. Yüksel'e (2004) göre öğrenciler öğretim elemanlarının açık ve örtük beklentilerine göre davranış



sergilemektedirler. Fidan vd. (2013) çalışmasına göre bazı öğrenciler öğretim elemanının durumuna göre hareket ederek, susarak ya da daha sakin davranarak iletişim sorunlarını çözdüklerini belirtmişlerdir.

Yüksel ve Sezgin'in (2008) yaptığı çalışmaya göre öğretim elemanı ile olan ilişkiler akademik başarıda önemli bir rol oynamaktadır. Öğretim elemanı - öğrenci arasındaki etkileşimde öğretim elemanının olumlu ve olumsuz etkileşim özellikleri öğrencilerin başarı algılarını etkilemektedir. Yapılan çalışmalar, öğretim elemanı ile öğrenci etkileşiminin öğrencilerin başarılarına yansıdığını göstermektedir (Tuncel, 2007; Yüksel ve Sezgin, 2008; Kumral, 2009; Kazu ve Eroğlu, 2013). Öğretim elemanının öğrencilere isimleri ile hitap etmesi öğrencilerin başarılarını etkilemektedir (Tuncel, 2008). Öğretim elemanının anlaşılır ifadeler kullanması, akıcı konuşması gibi örtük program içerisinde yer alan iletişim becerileri de öğrencilerin başarı algılarında önemli rol oynamaktadır.

Yapılan diğer birçok çalışma (Ergün vd., 1999; Duman ve Koç, 2004; Emanuel ve Adams, 2006; Saç, 2008; Saydan, 2008; Kumral, 2009; Yılmaz, 2011; Aslan ve Yakar, 2012; Bektaş ve Ayvaz, 2012; Fidan vd., 2013) öğrencilerin daha başarılı olmaları için genel olarak öğretim elemanlarının kişisel özellikleri ile ilgili, derslere yönelik uygulamaları ile ilgili, mesleki becerilerle ilgili ve sosyal özellikleri ile ilgili beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir. Öğretim elemanlarının cinsiyetlerinin de öğrencilerin başarı algılarının oluşmasında etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin erkek öğretim elemanına karşı olumlu düşüncelere sahip olmaları dikkat çekici bir nokta olmaktadır. Bunun tersi bir sonuç dil öğretimi alanında görülmektedir. Dil öğretimi yapılan bölümlerde kadın öğretim elemanlarının öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (Akt. Durmuşçelebi, 2013). Bunun dışında öğretim elemanlarının cinsiyetlerinin öğrenci başarısını etkilediğine yönelik çalışmaya rastlanmamıştır. Öğretim elemanlarının öğrencileri örtük şekilde yönlendirmeleri başarı algılarını olumlu yönde etkilerken açık şekilde yönlendirme yapmaları olumsuz yönde etkilemektedir. Tuncel'in (2008) çalışmasında da örtük yönlendirmenin etkili olduğu ifade edilmiştir ve bu çalışma bulgularıyla paraleldir. Örtük program çerçevesinde yapılan yönlendirmelerin daha etkili sonuçlar verdiği görülmektedir.

Öğretim elemanları tarafından yapılan değerlendirme uygulamaları da öğrencilerin başarı algılarında önemli rol oynamaktadır. Öğrencilerin başarı algılarının yüksek olması için değerlendirme yöntemlerine ilişkin beklentileri bulunmaktadır. Bunlar; derste aktiflik, uygulamaya yönelik değerlendirme, sürece yönelik değerlendirme gibi önerilerdir. Baştürk'ün (2011) ve Büyüköztürk ve Gülbahar'ın (2010) çalışmasında süreç değerlendirmesinin olumlu sonuçlar verdiği görülmektedir. Fidan vd. (2013) göre ölçme ve değerlendirmeye ilgili sorun süreç değerlendirme yapılarak çözülebilecektir. Resmi programdaki değerlendirme uygulamalarının öğrencilerin başarılarını yansıtmamakta, bunun yerine örtük ilişkilerin yoğun şekilde kendini gösterdiği süreç değerlendirme gibi alternatif değerlendirmelerin uygulanması gerekmektedir.

## Sonuç ve Öneriler

Öğrenciler “başarılı olma” kavramını mesleki bilgi edinimi ile açıklamaktadırlar. Öğrencilerin büyük çoğunluğuna göre sınavlarda alınan notlar başarıyı yansıtmamaktadır. Öğrenciler başarı için öğretim elemanlarının örtük beklentilerine ve açık programın gerekliliklerine göre davranmaktadırlar. Öğrencilerin başarı algıları oluşumunda öğretim elemanlarının etkileşim özellikleri, iletişim tarzı ve cinsiyet özellikleri gibi kişisel özellikleri ve öğretim elemanı ile öğrenciler arasındaki ilişkinin nitelikleri etkili olmaktadır. Öğretim elemanlarının etkileşim özellikleri başarı algısı oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Öğretim elemanlarının kişisel özelliklerinin yanı sıra uyguladıkları sınıf kuralları, sınıf içi yönlendirmeleri ve değerlendirmeye yönelik uygulamaları öğrencilerin başarı algılarını etkileyen örtük unsurlardır. Öğretim elemanları tarafından yapılan değerlendirmeye ilişkin uygulamalar da öğrencilerin başarı algılarının oluşumunda önemli rol oynamaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda; öğretim elemanları uygulamalarında örtük programı göz önünde bulundurmalı ve öğrenciler ile etkileşimlerinde onların beklentilerini dikate alarak aktarım odaklı bir eğitim anlayışından öğreneni temel alan bir anlayışa geçmelidirler. Ayrıca araştırmacılar, örtük programın sınıf iklimi boyutunun öğretim elemanı-öğrenci etkileşimi dışındaki boyutlarını da araştırmalarına dâhil ederek sınıf iklimini daha derinlemesine araştırılabilirler.

## Kaynakça

- AHOLA, Sakari (2000). “Hidden curriculum in higher education: Something to fear for or comply to”, In Innovations in Higher Education Conference, Helsinki.
- ASLAN, Mecit, ve YAKAR, Ali (2012). “Cognitive Fictions of Teacher Candidates About Instructors’ Qualifications: A Comparative Analysis”, **Elementary Education Online**, S.11(4), ss.1036-1052.
- BAŞTÜRK, Savaş (2011). “Matematik Öğretmen Adaylarının Eğitim Fakültesindeki Eğitim-Öğretim Sürecini Değerlendirmeleri”, **International Journal of Human Sciences**, S.8(1), ss.58-94.
- BEKTAŞ, Mustafa ve AYVAZ, Asena (2012). “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Beklentileri”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.8(3), ss.209-232.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener ve GÜLBAHAR, Yasemin (2010). “Assessment Preferences of Higher Education Students”, **Eurasian Journal of Educational Research**, S.41, ss.55-72.
- DUMAN, T. ve KOÇ, G. (2004). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri”, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya.

◆ Serhat Gündoğdu / Mustafa Yaşar

- DURMUŞÇELEBİ, Mustafa (2013). "Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğrenci Başarısını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği)", **Eğitim ve Bilim**, S.38(168), ss.373-385.
- EMANUEL, Richard & ADAMS, J. N. (2006). "Assessing College Student Perceptions of Instructor Customer Service Via The Quality of Instructor Service to Students (QISS) questionnaire", **Assessment & Evaluation in Higher Education**, S.31(5), ss.535-549.
- ERGÜN, Mustafa, DUMAN, Tayyip, Y. KINCAL, Remzi ve ARIBAŐ, Sebahattin (1999). "İdeal Bir Öğretim Elemanının Özellikleri", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.3, ss.1-11.
- FİDAN, Nuray, DUBAN, Nil, YÜKSEL, Aslı, KASAPÖĞLU, Koray ve YAMAÇ, Ahmet (2013). "Characteristics of Teacher Educators From Pre-service Classroom Teachers' Perspectives", **Journal of Theoretical Educational Science**, S.6(1), ss.136-159.
- GLESNE, Corrine, (2014). Nitel araştırmaya giriş (A. Ersoy ve P. Yalçınöğlu, Çev. Ed.), Anı Yayıncılık, Ankara.
- KAZU, İ. Yaşar ve EROĞLU, Mehmet (2013). "A Qualitative Study for İmproving The Quality of Teacher Education", **International Online Journal of Educational Sciences**, S.5(2), ss.489-505.
- KUMRAL, Orhan (2009). "Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Davranışlarına Yönelik Algıları", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.25(25), ss.92-102.
- LYNCH, Kathleen (1989). *The Hidden Curriculum: Reproduction in Education, a Reappraisal*, Psychology Press, London.
- MARGOLİS, Eric (Ed.) (2001). *The Hidden Curriculum in Higher Education*, Routledge, New York.
- MERRİAM, Sharan. B. (2013). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber. Trans. Ed. S. Turan), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- MYLES, B. Simith & SİMPSON, Richard L. (2001). "Understanding the Hidden Curriculum an Essential Social Skill for Children and Youth With Asperger Syndrome", **Intervention in School and Clinic**, S.36(5), ss.279-286.
- PATTON, M. Quinn (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Çev. Edt.), Pegem Akademi, Ankara.
- SAÇ, Ramazan (2008). "The Expectations of Student Teachers About Cooperating Teachers, Supervisors, and Practice Schools", **Eurasian Journal of Educational Research**, S.32, ss.117-132.
- SAYDAN, Reha (2008). "Üniversite Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarından Kalite Beklentileri: Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF Örneği", **İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.10(1), ss.1-17.
- TUNCEL, İbrahim (2007). "Etkileşimden Kaynaklanan Örtük Programın Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından İncelenmesi", **Ege Eğitim Dergisi**, S.8(1), ss.41-63.

Öğretim Elemanı-Öğrenci Arasındaki Örtük İlişkiler İle Öğrencilerin Başarı Algı..... ◆

- TUNCEL, İbrahim (2008). Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından Örtük Program, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- YEŞİLYURT, Emem (2013). “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-yeterlik Algıları”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.45(45), ss.88-104.
- YILMAZ, Muammer (2011). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersini Yürüten Öğretim Elemanlarına İlişkin Görüşleri”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.10(4), ss.1377-1387.
- YÜKSEL, Sedat (2002). “Örtük Program”, **Eğitim ve Bilim**, S.27(126), ss.31-37.
- YÜKSEL, Sedat (2004). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerine Yönelik Direnç Davranışları”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, S.4(1), ss.171-200.
- YÜKSEL, Sedat (2007). “Örtük Programın Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Meslek Derslerine Yönelik Düşüncelerindeki Etkisi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, S.13(2), ss.321-345.
- YÜKSEL, Galip ve SEZGİN, Feridun (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler: Gazi Üniversitesi Örneği”. **Millî Eğitim Dergisi**, Yaz 2008, S.179, ss.66-81.